

Klinisk bruk av ferdighetsanalyse fra EVA-systemet i observasjon og dokumentasjon av aktivitetsutførelse

---

Av Lene Fogtmann Jespersen, Ellen Gjertsen Clark og Brian Ellingham

KLINISK BRUK AV FERDIGHETSANALYSE FRA EVA-SYSTEMET I OBSERVASJON OG DOKUMENTASJON AV AKTIVITETSUTFØRELSE

Lene Fogtmann Jespersen er fagutviklingsergoterapeut/studentkoordinator ved Seksjon for klinisk service, Oslo Universitetssykehus HF. e-post: ljespe@ous-hf.no

Ellen Gjertsen Clark er ergoterapeut og enhetsleder for ergoterapeutene i Klinisk Aktivitetsavdeling ved Diakonhjemmet Sykehus.

Brian Ellingham er høyskolelektor ved Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for helsefag, Institutt for ergoterapi og ortopediingeniørfag.

Sammendrag

I en travel klinisk hverdag er det ofte en utfordring å finne et redskap for analyse av en aktivitetsobservasjon samt en konsekvent måte å dokumentere funnene på.

En klinisk anvendbarhetsstudie har demonstrert at bruk av ferdighetsanalyse fra Ergoterapi Virksomhetsbasert Aktivitetsanalysesystem (EVA) bidrar til å strukturere observasjon og dokumentasjon av aktivitetsutførelse. Enhetlig begrepsbruk i dokumentasjon kan være med på å styrke aktivitetsperspektivet i ergoterapeuters arbeid. EVA ferdighetsanalyse har vist seg å være egnet til bruk med et bredt utvalg av aktiviteter i ulike kliniske kontekster.

I denne artikkelen presenteres et eksempel fra somatisk helse på hvordan ferdighetsanalyse fra EVA-systemet kan brukes som verktøy for å strukturere observasjon av en aktivitetsutførelse, og hvordan denne observasjonen kan dokumenteres i elektronisk journalsystem.

Nøkkelord: aktivitetsanalyse, observasjon, dokumentasjon, ferdigheter, Model of Human Occupation

Det er ingen interessekonflikter knyttet til denne artikkelen.

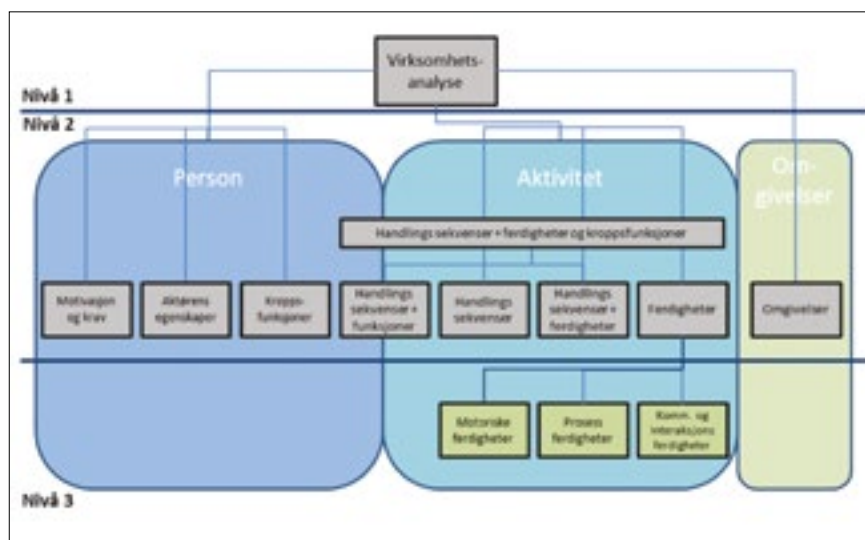
Bakgrunn

Ergoterapi er å muliggjøre menneskets engasjement i aktiviteter som fremmer mestring av hverdagen, deltakelse i samfunn, helse og livskvalitet. En sentral metode er «terapeutisk» eller «metodisk» bruk av aktivitet som innebærer enten tilrettelegging av omgivelser og aktivitetsformer slik at aktiviteter kan utføres i hverdagen, eller anvendelse av aktiviteter i kartlegging og trening (Andersson, 2009; Hagedorn, 2000; Hersch, Lampert, & Coffey, 2005; Latham, 2008; Moyers, 2005). Ergoterapeuten vurderer enkelte aktiviteters muligheter og utfordringer opp mot menneskets behov og kapasitet og identifiserer:

- rammefaktorer som påvirker aktivitetsutførelsen (fysiske, sosiale og kulturelle)
- krav som stilles til aktører (fysisk og psykisk kapasitet samt personlig motivasjon)
- handlingssekvenser og ferdigheter som inngår i aktivitetsutførelsen

Aktivitetsanalyse er en kjerneferdighet i ergoterapi. Det gir grunnlag for å kunne anvende aktiviteter til kartlegging og vurdering av personers utførelse og tilrettelegging av aktiviteter for å fremme deltakelse (Bundgaard & von Bülow, 2013; Chard, 2010; Crepeau & Schell, 2009; Fawcett, 2007).

EVA - Ergoterapi Virksomhetsbasert Aktivitetsanalyse-system ble utviklet på ergoterapeututdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) for bruk i undervisning. EVA består av skjemaer som sammenfatter begrepssystemer hentet fra standardiserte instrumenter, formaliserte kontrollerte vokabularer, teoretiske modeller, konsensus og erfaring (Ellingham & Opsahl,

Figur 1 illustrerer EVA-systemets struktur og innhold og relasjoner mellom systemets skjemaer.

2006). En klinisk anvendbarhetsstudie ble gjennomført i 2011 - 2012 der ferdighetsanalyse fra EVA-systemet ble prøvd ut i ulike kliniske miljøer som inkluderte somatisk og psykisk helse samt førstelinjetjenesten (Clark, Jespersen, Ellingham, & Brovold, 2014). Resultater fra studien indikerer at bruk av ferdighetsanalyse fra EVA for analyse av aktivitetsutførelse bidrar til å tydeliggjøre ergoterapeuters aktivitetsperspektiv. Samtidig fremmes et felles begrepsbruk i skriftlig rapportering og muntlig formidling av observasjon i aktivitet (Clark et al., 2014). Gjennom struktur i observasjon og dokumentasjon fra aktivitetsobservasjonen tydeliggjøres ferdighetenes betydning for aktivitetsutførelsen. I studien fant man at ferdighetsanalyse fra EVA-systemet kan benyttes i et stort omfang av aktivitetssituasjoner og innen flere fagområder (Clark et al., 2014). I denne artikkelen presenteres et eksempel fra somatisk helse på hvordan ferdighetsanalyse fra EVA-systemet kan brukes som verktøy for å strukturere en observasjon av en aktivitetsutførelse, og hvordan denne

observasjonen kan dokumenteres i elektronisk journal.

EVA SYSTEMET

EVA er et omfattende system og består av mange skjemaer med flere nivåer for analyse av ulike deler av systemet menneske - aktivitet - omgivelse (MAO), som på engelsk omtales som person - environment - occupation (PEO) (Reed & Sanderson, 1999; Townsend & Polatajko, 2007). MAO-modellen beskriver den grunnleggende ergoterapeutiske forståelsen av at aktivitetsutførelse er resultatet av samspillet mellom mennesket, omgivelsene og aktivitetens form. EVA-skjema velges og kombineres ut i fra analysens hensikt. En *virksomhetsanalyse* er en helhetlig analyse som omfatter alle deler av samspillet menneske - aktivitet - omgivelse (MAO). Analyse foretas av ulike grunner, for eksempel i utredning og intervensjon med fokus på en persons muligheter til å utføre aktiviteter (Crepeau & Schell, 2009).

Figur 1 illustrerer EVA-systemets struktur og innhold og relasjoner mellom systemets skjemaer.

maer. Øverst i systemet (figur 1 – nivå 1) er et forenklet skjema som brukes til å oppsummere hovedelementene av MAO-samspillet.

På lavere nivåer i systemet (figur 1, nivå 2 og 3) er skjemaet brukt til dypere analyse av enkelte områder. I *aktivitetsanalyse* er fokus på noen av de ulike områdene i MAO-systemet. Skjema velges ut fra analysens formål. *Eksempelvis ved kartlegging av en persons ferdigheter etter hjerneslag benyttes ferdighetsanalyse-skjema under en observasjon i kjøkkenaktivitet.*

ANVENDELSE AV EVA

De ferdighetsanalyse-skjemaene som presenteres i denne artikkelen, ble brukt i det tidligere omtalte anvendbarhetsstudien (Clark et al., 2014). Skriftlig dokumentasjon av funn fra aktivitetsutførelse er nødvendig for å sikre oppfølging av personens muligheter for aktivitet og deltakelse videre. Eksempelet viser utfylte skjemaer og påfølgende dokumentasjon. Det er tre ferdighetsanalyse-skjema i EVA-systemet. Disse ble valgt i studien til Clark et al. (2014) med intensjon om å bidra til å fremheve ergoterapeuters aktivitetsperspektiv og kompetanse med tydeliggjøring av:

- motoriske ferdigheter – analyse av observerbare bevegelser og kroppsbruk i aktiviteter
- prosessferdigheter – analyse av observerbare handlinger som strukturerer og styrer fremdrift og gjennomføring av aktiviteter
- kommunikasjons- og interaksjonsferdigheter – analyse av observerbare handlinger som fremmer samarbeid og relasjoner i gjennomføring av aktiviteter.

Uttrykkene som brukes i

EVA-skjemaene er basert på terminologien anvendt i Model of Human Occupation – MOHO (Kielhofner, 1995), Assessment of Motor and Process Skills – AMPS (Fisher & Bray Jones, 2010) og Assessment of Communication and Interaction Skills – ACIS (Forsyth, Salamy, Simon, & Kielhofner, 1998). Denne terminologien har vært en del av ergoterapifagets profesjonsdiskurs i mange år og har vært gjengitt i ergoterapilitteratur, for eksempel Model of Human Occupation (Kielhofner, 1995, 2002, 2008), Willard and Spackman's Occupational Therapy (Crepeau, Cohn, & Schell, 2003, 2009) Tools for Practice in Occupational Therapy (Hagedorn, 2000) og Occupational Therapy Intervention Process Model (Fisher, 2009; Fisher, 2012). Det er viktig at ergoterapeuter bruker en felles og konsekvent terminologi for å formidle og dokumentere sin faglige virksomhet (Crepeau & Schell, 2009; Hagedorn, 2000). EVA-systemet tar derfor utgangspunkt i terminologi som allerede er validert, godt fungerende og kjent blant ergoterapeuter for å bidra til en presis og gjenkjennbar ordbruk i formidling av aktivitetsobservasjoner.

OBSERVASJON AV AKTIVITET MED FERDIGHETSANALYSESKJEMAENE

Alle de tre skjemaene som omhandler ferdigheter benyttes ved observasjon av en person som utfører en definert aktivitet. Deltakerne i anvendbarhetsstudien (Clark et al., 2014) opplevde nytten av å bruke alle tre ferdighetsanalyse-skjemaene selv om de kunne omhandle områder utenfor deres vanlige fokus. Ergoterapeuter på somatisk avdeling beskrev at de hadde utbytte av å observere kommunikasjons- og

Gradering	
0	1
0	1
0	1

Figur 2.: Graderingsskala.

interaksjonsferdigheter, mens terapeuter fra psykisk helse dro nytte av å observere motoriske ferdigheter - områder terapeutene uttrykte de tidligere ikke hadde hatt like stort fokus på.

De tre skjemaene som her presenteres beskriver *observerbare* ferdigheter (performance skills) (Kielhofner, 1995) som inngår i gjennomføring av aktiviteter. Anvendelsen av alle ferdigheter skal i utgangspunktet beskrives eller kommenteres. Har man ingen kommentarer i forhold til observert ferdighet, eller ferdigheten ikke er aktuell i aktiviteten, bør dette noteres. Ferdighetene graderes i henhold til hvor tilfredsstillende, trygt og/eller selvstendig utførelsen er i henhold til aktivitetens krav.

Hoveddelen i alle skjemaene består av tre kolonner. I den første kolonnen står hvilken ferdighet som observeres. De enkelte ferdighetene personene anvender i gjennomføringen av aktiviteter, betegnes med verb. Verb benyttes for å indikere at ferdigheter er handlinger, noe man gjør som kan observeres. I kommentarfeltet noteres detaljer av betydning for vurdering av ferdigheten. I den høyre kolonnen graderes ferdigheten i forhold til observasjon av selvstendighet, sikkerhet og effektivitet i personens utførelse av aktiviteten. En skala benyttes i graderingen av de enkelte ferdighetene der terapeuten tar stilling til personens utførelse. Som angitt i Figur 2 setter man kryss på skalaen 0 - 1. «1» indikerer at

Aktør: Pasient Jensen innlagt akutt slagpost		Kryss av for analyse av: Form ☐ Utferelse ☒
Aktivitet: Morgensett i vask. Sitter i stol ved vasken, alt nødvendig utstyr ved vaskeromsløst		
Dato: 27.06.2013		Vurdert av: Ergoterapeut Anne
Kroppsholdning		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Stabiliserer	Må ha personhjelp for å komme opp i sittende der han stabiliserer uten personstøtte	0---X---1
Retter opp	Retter seg opp i sittende og etter å ha bøyet seg fremover, må ha personstøtte for å reise seg til stående	0---X---1
Plasserer	Stiller seg hensiktsmessig foran vasken	0-----X1
Mobilitet		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Går	Lett personstøtte i gange til badet	0---X---1
Rekker	Rekker det han trenger ved vasken og for å dra opp bukse	0-----X-1
Bøyer	Bøyer seg frem ved vask nedentil og for å trekke opp bukse	0-----X-1
Koordinasjon		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Koordinerer	Bruker begge hender ved knapper	0-----X-1
Manipulerer	Ingen vansker med å håndtere gjenstander i hånd	0-----X1
Har fyt	Jevne bevegelser	0-----X1
Tilpasset kraft		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Flytter	Flytter såpen og setter tilbake	0-----X-1
Transporterer	Ikke observert, terapeut bar det nødvendige til badet	0-----1
Løfter	Løfter klut, såpe, klær	0-----X-1
Justerer	Bruker tilpasset kraft når han vrir klut	0-----X1
Griper	Hensiktsmessig grep om klut, klær, knapper	0-----X-1
Utholdenhet		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Holder ut	Viser nedsatt utholdenhet, tar pauser	0-----X---1
Holder tempo	Noe sjevnit tempo med pauser underveis	0-----X---1
Kommentarer/konklusjon		Gradering
Jensen har behov for støtte når han går og må ha personhjelp for å komme til sittende på sengekant. Ved vasken viser han selvstendighet og adekvate motoriske ferdigheter, men har nedsatt utholdenhet.		0---X---1

Tabell 1: Analyse av motoriske ferdigheter anvendt i en aktivitet.

anvendelsen av ferdigheten er helt tilfredsstillende, selvstendig og trygg, og «0» indikerer helt uselvstendig eller meget utilfredsstillende bruk av ferdigheten. Et kryss nær midten indikerer en ferdighet på vippen til å være tilfredsstillende eller utilfredsstillende (trygg/utrygg).

Ved å benytte denne graderingskalaen vil man få en visuell profil som bidrar til å tydeliggjøre ferdigheter eller ferdighetskategorier som kan være viktige i vurderingen av videre tiltak. Ved ikke å angi mer spesifikke kriterier eller tallfeste graderingen er hensikten å gjøre det

enkelt og mindre tidkrevende å gjennomføre ferdighetsanalysen. Definisjoner av de enkelte ferdighetsbegrepene man observerer samt utfyllende informasjon om utfylling av skjema og gradering er tilgjengelige i en manual utarbeidet i forbindelse med anvendbarhetsstudien (Ellingham, Clark, Jespersen, & Annerløv, 2012).

DOKUMENTASJON AV AKTIVITETSOBSERVASJON

Elektroniske journal- og rapporteringssystemer brukes i dagens helsevesen. Mal for dokumentasjon av aktivitetsbaserte observasjoner med bruk av ferdighetsanalyse

fra EVA-systemet er utviklet på bakgrunn av erfaringer fra anvendbarhetsstudien (Clark et al., 2014). Denne malen er utviklet for bruk i elektroniske journalsystemer eller kan benyttes i papirformat (Ellingham et al., 2012). Der man rapporterer at EVA er benyttet som aktivitetsobservasjon, er det viktig at innholdet og formen gjenspeiler systemets terminologi og følger malen (Robertson & Blaga, 2013). Malen for dokumentasjon består av overskrifter fra hvert ferdighets-skjema med standard undertekster i kursiv som forklarer hvilke ferdighetskategorier ergoterapeuten har sett etter. Øverst i notatet beskrives aktiviteten, observasjonens målsetting og rammefaktorene. I oppsummeringen av pasientens utførelse av aktiviteten og eventuelle utfall fra ferdighetsanalysen tolkes ut fra mulige årsaksforhold. Disse kan knyttes til kroppsfunksjoner som sansing, persepsjon, kognisjon og fysiske funksjoner. Aktuelle aktivitetsproblemer beskrives og vurderes ut fra grad av selvstendighet og trygghet og i hvilken grad aktivitetsutførelsen er effektiv. Forslag til videre utredning og tiltak kan presenteres her.

Klinisk eksempel

Det kliniske eksemplet bygger på en gjennomført observasjon i spesialisthelsetjenesten. Ergoterapeut Anne arbeider på en akutt slagenhet der en av hennes oppgaver i det tverrfaglige teamet er å gjennomføre en funksjonsvurdering. Herr Jensen har gjennomgått et hjerneslag på høyre side for et par dager siden. Han har inntil det aktuelle vært selvstendig i ADL. Herr Jensen bor med ektefelle i leilighet med alt på en flate, heis til leiligheten og trappefritt inngangsparti. Han er nylig pensjonert, men er fremdeles aktiv

Aktør: Pasient Jensen innlagt akutt slagpost		Kryss av for analyse av: Form ☐ Utførelse ☒
Aktivitet: Morgenstell ved vask. Gå til badet. Sitter i stol ved vasken, alt nødvendig utstyr lagt frem		
Dato: 27.08.2013		Vurdert av: Ergoterapeut Anne

Energi		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Holder tempo	Må verbalt drives videre mellom delhandlinger	0-----X-----1
Holder oppmerksomhet	Må få instruks for fremdrift, har latensid og behov for gjentakelser	0-----X-----1

Søker og anvender kunnskap		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Velger	Velger bleie fremfor klut	0---X-----1
Anvender	Braker gjenstander rett	0-----X---1
Håndterer	Bejener vannkran med adekvat temperaturregulering	0-----X---1
Er målrettet	Må verbalt promotes for å komme videre	0---X-----1
Søker kunnskap	Spør ikke når han ikke lokaliserer ting eller stopper opp	0---X-----1

Organisering av tid		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Begynner	Har latens om må tidvis har gjort verbal hjelp	0---X-----1
Fortsetter	---	0---X-----1
Gjør i rekkefølge	Vasker seg i ansikt igjen etter å ha vasket kroppen	0---X-----1
Avslutter	Fulfører hver delhandling	0-----X-1

Organisering av gjenstander og rom		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Søker/lokaliserer	Letet ikke når håndkle faller på gulvet til venstre for han	0---X-----1
Samler	Legger skitten tøy, klut og lignende ulike steder	0---X-----1
Organiserer	Plasser ting ulike steder mellom delhandlinger, usystematisk	0---X-----1
Rydder	Henger ikke opp håndkle	0---X-----1
Navigerer	Beveger seg upåfallende i rommet med personstøtte	0-----X-1
Orienterer seg	---	0-----X-1

Avpassing		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Legger merke til/reagerer på	Vannkran renner gjennom hele stellet, gjør ingen forsøk på å skru av før han blir gjort oppmerksom på det av terapeuten	0---X-----1
Tilpasser handlinger	Fortsetter å trekke i kateteret flere ganger	0---X-----1
Tilpasser omgivelser	Snur seg ikke mot venstre eller flytter gjenstander ved behov, noe hemmende mht håndkle som faller ned	0-----X-1
Yar lærdom av	Må ha gjentatt instruks, eks. ved kateter han trekker i	0---X-----1

Kommentarer/konklusjon		Gradering
Jensen har vansker med oppmerksomheten og organisering av tid og gjenstander. Klarer ikke avpasse handlinger, må ha muntlig hjelp		0---X-----1

Skjemaet baseres på begreper fra Model of Human-Occupation Interaction (Keebler, 1996, 2002, 2006) og AMPB (Fisher 2003). Oppdatert/nytt utg. 08.07.2014

Tabell 2: Analyse av prosessferdigheter anvendt i en aktivitet.

med ulike styreverv, sykler jevnlig og kjører bil. Herr Jensen deler husarbeidet med ektefelle.

Ettersom herr Jensen i samtale med terapeuten uttrykker ønske om å gjenvinne selvstendighet i morgenstell, blir denne aktiviteten valgt som utgangspunkt for kartleggingen. Anne skal vurdere pasientens funksjon og de ulike ferdighetene herr Jensen mestrer eller har utfordringer med nå. Dette kan være utgangspunkt for videre opptreningstiltak i aktivitet.

Etter endt observasjon vurderer Anne de ulike ferdighetene observert under utførelsen ved å benytte ferdighetsanalyse-skjemaene fra EVA-systemet. Hun fyller ut de tre skjemaene for å danne seg en oversikt over herr Jensens funksjonsnivå ut fra de observerte ferdighetene i den aktuelle aktivitetens rammer.

ANALYSE AV MOTORISKE FERDIGHETER

Motoriske ferdigheter er obser-

verbare handlinger som anvendes når personer beveger seg og/eller anvender gjenstander. En må ikke forveksle motoriske ferdigheter med fysiske kroppsfunksjoner som bevegelsesutslag, muskelstyrke osv. Motoriske ferdigheter ordnes under fem kategorier: kroppsholdning, mobilitet, koordinasjon, tilpasset kraft og energi (Fisher et al., 1995).

Som det fremkommer i kolonnen til høyre med gradering i Tabell 1, får man en visuell oversikt over hvor herr Jensens utfordringer og ressurser er i forhold til ferdigheter denne aktiviteten krever. Krysset er i hovedsak på høyre side av midtlinjen, noe som indikerer flere ressurser innenfor de motoriske ferdighetene, men av utfordringer ser en vansker knyttet til ferdighetene stabiliserer, rette opp, går samt nedsatt utholdenhet. Eksempelvis er ferdigheten å rette opp helt til venstre, den er gradert som uselvstendig og utrygg da han må ha personhjelp til denne ferdigheten i situasjonen fra liggende til sittende på sengekant. Herr Jensen synes å ha ressurser knyttet til ferdighetene under områdene koordinasjon og tilpasse kraft.

ANALYSE AV PROSESSFERDIGHETER

Prosessferdigheter observeres når personen strukturerer og styrer aktivitetsutførelse. Disse ferdighetene må ikke forveksles med kognitive funksjoner som for eksempel hukommelse, planlegging og problemløsning. Prosessferdighetene ordnes under fem kategorier: energi, anvendelse av kunnskap, organisering av tid, organisering av rom og gjenstander, og avpassing (Fisher et al., 1995).

I skjemaet som er vist i Tabell 2 er ferdighetene i herr Jensens aktivitetsutførelse hovedsakelig gra-

Aktør: Pasient Jensen innlagt akutt slagpost		Kryss av for analyse av: Form ☒ Utførelse ☐
Aktivitet: Morgenstell ved vask. Forflytning til sengekant, gå til badet, Sitter i stol ved vasken, nødvendig utstyr funnet frem		
Dato: 27.06.13		Vurdert av: Ergoterapeut Anne

Kroppsspråk		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Bererer	Ikke observert	0----- -----1
Brøker øyne	Gir øyekontakt under samtale, også via spill	0----- -----X-1
Brøker ansiktsuttrykk	u.a.	0----- -----X-1
Gestikulerer	Ikke observert	0----- -----1
Flytter seg	Vrir hodet, ser i spill	0----- -----X-1
Orienterer kroppen	**	0----- -----X-1
Inntar stillinger	**	0----- -----X-1

Informasjonsutveksling		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Artikulerer	u.a.	0----- -----X-1
Står frem/sier fra	u.a.	0----- -----X-1
Spør	Spør ikke om hjelp til å lokalisere håndkle	0----- -----X-1
Ergasjerer	u.a.	0----- -----X-1
Uttrykker	u.a.	0----- -----X-1
Modulerer	u.a.	0----- -----X-1
Delar	u.a.	0----- -----X-1
Snakker	u.a.	0----- -----X-1
Opprettholder	u.a.	0----- -----X-1

Relasjoner		
Ferdighet	Kommentarer	Gradering
Samarbeider	u.a.	0----- -----X-1
Tilpasser seg	Må ha gjentakelser	0----- -----X-1
Holder fokus	Når instruks er kortfattet	0----- -----X-1
Relaterer	u.a.	0----- -----X-1
Respekterer	u.a.	0----- -----X-1

Kommentar/konklusjon		Gradering
Pasienten bruker adekvat kommunikasjon i en aktivitet som vanligvis utføres alene og ikke fordrer kommunikasjonsferdigheter		0----- -----X-1

Skjemaet baseres på begrep fra Model of Human Occupation (Seibohler 1995, 2002, 2008) og ACIS (Forsyth 1998).
Opprinningsnr. ut: 08.07.2014

Tabell 3: Analyse av kommunikasjons- og interaksjonsferdigheter anvendt i en aktivitet.

dert til venstre for midtlinjen, noe som indikerer behov for personhjelp og/eller tilrettelegging på flere ferdighetsområder knyttet til prosessferdigheter, eksempelvis ferdigheten søker/lokaliserer, der han ikke leter etter gjenstander på venstre side. Han utfører ikke delhandlinger målrettet, og må få muntlige hint for å komme videre i aktiviteten. Samtidig ser man ressurser innen ferdighetene anvender og håndterer der han benytter ulike gjenstander hensiktsmessig selv om han viser vansker med å velge.

ANALYSE AV KOMMUNIKASJONS- OG INTERAKSJONSFERDIGHETER

Kommunikasjons- og interaksjonsferdigheter anvendes i sosial omgang og samarbeid med andre mennesker. Ferdighetene ordnes under tre kategorier: kroppsspråk, informasjonsutveksling og relasjoner. Uttrykkene som brukes i skjemaet er basert på terminologien utviklet i Model of Human Occupation – MOHO (Kielhofner, 1995) og Assessment of Communication and Interaction Skills – ACIS (Forsyth et al., 1998).

Som Tabell 3 viser hadde ergo-

terapeuten mulighet til å observere kommunikasjonsferdigheter gjennom sin samhandling med pasienten under gjennomføringen av aktivitetsobservasjonen. Dette foregikk selv om kommunikasjon og samhandling ikke var hovedelement i aktiviteten. Her fremkommer det at han mestrer de fleste ferdighetene tilfredsstillende med kryss hovedsakelig godt til høyre på skalaen. Unntaket er å spørre, der han ikke ber om hjelp når det observeres at han trenger det. Noen av ferdighetene kommenteres som «u.a.» (uten anmerkning) for å registrere at ferdigheten har blitt observert, er anvendt adekvat og ikke behøves å kommenteres spesielt. Der ferdigheter ikke ble observert, er dette notert.

DOKUMENTASJON I ELEKTRO-NISK PASIENTJOURNAL

Etter gjennomgang av skjemaene på de tre ferdighetsområdene skriver Anne et notat i elektronisk journal. Hun tar utgangspunkt i ferdighetene hun har observert og beskriver dette med enkelte eksempler og vurderer områder som kan utgjøre risiko samt de ferdighetene der herr Jensen viser ressurser. Følgende eksempel på journalnotat er basert på skjemaene presentert ovenfor:

Ergoterapivurdering – Aktivitetsobservasjon

Ergoterapeut: Anne Annesen

Pasient: Jensen, NN,

Observasjonen er basert på EVA

– Ergoterapi Virksomhetsbasert

Aktivitetsanalyse

Aktivitet: Morgenstell med oventil og nedentil vask samt påkledning av underbukse med innlegg og sykehuskjorte. Forflytning seng til bad. Pasienten sitter i stol foran vasken, alt nødvendig utstyr er

lagt fram ved vasken. Ergoterapeuten er tilstede under hele utførelsen.

Målsetting: Kartlegging av ferdigheter i morgenstell for å vurdere selvstendighet basert på pasientens mål. Sekundærmål: å identifisere tiltak som kan trenes på under oppholdet.

Motoriske ferdigheter: *Pasienten er observert i forhold til kropps- holdning, mobilitet, koordinasjon, tilpasset kraft og utholdenhet:* Pasienten kommer fra liggende til sittende på sengekant med personhjelp, sittende retter han seg opp i ryggen selvstendig og sitter stabilt. Pasienten reiser seg fra sengekant med støtte fra terapeut og går til badet med lett personstøtte på venstre side. Han sitter på stolen og rekker fram til alt nødvendig utstyr, han reiser og setter seg med lett støtte fra terapeut og bruk av armlene (høyre). Står ved vasken, støtter seg med en hånd i vasken og terapeut på venstre side. Han bøyer seg for å vaske seg nedentil og dra opp benklærne med høyre hånd. Noe ustøhet observeres. Herr Jensen koordinerer hendene for å kneppe knapper og har flyt i bevegelsene. Han løfter kluten og såpen med hensiktsmessig grep. Han viser nedsatt utholdenhet, da han stopper flere ganger og henger litt med hodet.

Prosessferdigheter: *Pasienten er observert med fokus på oppmerksomhet, anvendelse/søk av kunnskap, organisering av tid, organisering av gjenstander/rom og avpassing:* Pasienten har vansker med å holde oppmerksomheten, må få muntlige påminnelser for fremdrift, tar tid fra han får instruks til han begynner delhandling. Må få muntlig hjelp for å trekke opp skjorten over venstre skulder. Tempoet er nedsatt, pasi-

enten må ha gjentatt instruksjon for å fortsette aktiviteten. Han viser noen vansker med rekkefølge, vasker seg i ansiktet – overkropp - tilbake til ansikt. Herr Jensen veksler ikke mellom vask og tørk. Han viser noen vansker med å velge gjenstander, tar for eksempel bleieinnlegget etter instruks om å ta kluten. Han søker ikke aktivt i rommet, spør ikke når det kan være aktuelt å innhente hjelp. Organiserer ikke gjenstander i rommet, håndkleet faller på gulvet etter at han har brukt det med venstre hånd. Herr Jensen har problemer med å finne gjenstander på venstre side, og han legger ikke merke til at vannkranen har stått på fra begynnelse til slutt av stellet. Terapeuten må gjøre ham oppmerksom på dette. Når han står og stiller seg nedentil, drar han gjentatte ganger i kateteret, må ha gjentatt instruksjon.

Kommunikasjonsferdigheter:

Pasienten er observert med fokus på kroppsspråk/språk, informasjonsutveksling og relasjoner: Pasienten bruker ansiktsuttrykk og øyekontakt gjennom aktiviteten, holder relasjon og utveksler informasjon, men bruker lang tid på å svare og faller tidvis ut. Han følger kortfattet og konkret instruksjon, men spør ikke om hjelp der han stopper opp eller ikke finner gjenstander.

Vurdering og konklusjon: Herr Jensen vurderes som delvis uselvstendig i gjennomføring av denne aktiviteten i dag. Selv uttrykker han at han bruker lang tid og må ha en del hjelp. Han viser nedsatt oppmerksomhet mot venstre side og nedsatt tempo fra gitt instruksjon til handling som tyder på latenstid. Han viser vansker med tilpassing av handlinger og omgivelser. Herr Jensen er per i dag avhengig av støtte i forflyt-

ning og mobilisering. Aktivitetsobservasjonen viser at Jensen trenger videre veiledning og trening for å oppnå selvstendig mestring av daglige aktiviteter som morgenstell. Denne aktiviteten gir ham mulighet for å trene på ulike ferdigheter han nå har vansker med, som stabilisering, går, oppmerksomhet og tempo. Han uttrykker motivasjon for å trene på ferdigheter som vil øke selvstendighet i P-ADL.

Tiltak: Ved trening anbefales gradering av aktiviteten etter pasientens kapasitet og ressurser. Det anbefales å gi konkret instruksjon for å strukturere delhandlinger og komme gjennom aktiviteten. Gradering av hjelpenivå som er prøvd ut med pasienten er:

- verbal instruks
- supplere verbalinstruks med fysisk å vise hva som menes
- fysisk guiding

Diskusjon

Ferdighetsanalysen fra EVA-systemet kan anvendes innen mange ulike fagområder, og ergoterapeuten er ikke bundet opp til bestemte aktiviteter som kan observeres (Clark et al., 2014). Samtidig kan en danne seg et inntrykk av pasientens funksjonsnivå innen tre ferdighetsområder i løpet av en aktivitetsobservasjon.

De fleste begrepene og elementene i oppbyggingen av EVA-systemet er lik mange validerte verktøy ettersom de bygger på flere av de samme etablerte teorier (Ellingham & Opsahl, 2006; Fisher & Bray Jones, 2010; Forsyth et al., 1998; Hopkins & Smith, 1993; Kielhofner, 1995). Den definerte terminologien anvendes ved formidling av hva man har observert. Malen for dokumentasjon gir mulighet for enhetlig språkbruk og gir rammer for å fremme det ergoterapeutiske

arbeidet. Bruk av malen bidrar til en tydeliggjøring av observasjonens hensikt samtidig som det fremkommer hva en har sett etter under aktivitet utførelsen. Formen er den samme for alle typer aktivitetssituasjoner, og begrepene er de samme uavhengig av hvem som observerer og dokumenterer. En gradering av ferdighetene som er subjektiv og ikke kriteriebasert kan være en svakhet, blant annet ved re-testing. Ferdighetsskjema fra EVA-systemet har vært brukt som pedagogisk verktøy (Ellingham & Opsahl, 2006), men mangler standardisering og validering for klinisk bruk. Det er ønskelig å se på en standardisering av redskapet for å vurdere reliabiliteten til EVA.

Det er formålstjenlig å arbeide kunnskapsbasert med validerte metoder. Dette kan innebære at terapeuten velger å benytte standardiserte tester som går på kroppsfunksjonsnivå der aktivitetsperspektivet blir lite synlig eller egenrapportering. Egenrapportering som kartlegging støtter opp fokus om klientsentrering, men er ikke alltid forenlig brukt med akutt syke eller pasienter med nedsatt kognitiv og/eller psykisk funksjon. Som Fawcett sier, kan ikke en ergoterapeut basere seg kun på egenrapportering ved kartlegging, da flere studier har vist sprik mellom rapportert og observert funksjon (Fawcett, 2007; Ikiugu, 2013). Kartleggingsredskap basert på egenrapportering gir derimot mulighet for klientsentrering der bruker selv er med på å vurdere egen utførelse uten at det gjennomføres observasjon av selve aktiviteten (Law, 2008). Observasjonsbasert redskap som ferdighetsanalysen fra EVA-systemet gir ikke automatisk mulighet for utøverens subjektive

vurdering av egen utførelse. For denne typen redskap fordres at terapeuten etter observasjonen snakker med pasienten om deres opplevelse av utførelsen og gir tilbakemelding om hva en har observert og vurdert for å tilstrebe en klientsentrert praksis (Townsend & Polatajko, 2007). Når det gjelder vurdering av aktivitetsutførelse, er det utfordringer ved at flertallet av de standardiserte kartleggingsmetodene krever sertifisering. Dette ekskluderer dermed nyutdannede ergoterapeuter eller studenter som dermed ikke kan benytte disse verktøyene. Et annet element er at få kartleggingsredskap har retningslinjer for dokumentasjon av observasjonene og resultatet fra disse, noe som kan føre til variasjoner ved formidling av funn og det ergoterapeutiske arbeidet (Robertson & Blaga, 2013). Ferdighetsanalyse fra EVA-systemet med mal for dokumentasjon kan imøtekomme disse utfordringene.

Kartlegging av aktivitetsutførelse med bruk av EVA-ferdighetsanalyse er i stor grad en semi-strukturert undersøkelse. Skjemaene gir grunnlag for en strukturert observasjon med en manual for fastsatte fokusområder og angivelse av hvordan funnene skal registreres. Ferdighetsanalysen skiller seg ut fra de fleste strukturerte observasjoner ved at den ikke har en stram prosedyre for administrasjon, og at den ikke er kvantitativ. Den følger prinsippene om først å observere og notere objektivt det brukeren utfører, før en tolker for å finne mulige årsaker for utøvelsen (Borg, 2007; Fawcett, 2007). I likhet med andre redskaper kan aktivitetskartlegging som ferdighetsanalyse fra EVA-systemet bidra til å identifisere pasientens

behov for hjelp, tilrettelegging og/eller annen type intervensjon samtidig som en kan få frem ressursene. I arbeid som krever mer kvantitative beskrivelser bør en anvende andre redskaper i tillegg til, eller som erstatning for, ferdighetsanalysen ut fra det terapeutiske behovet.

I denne artikkelen presenteres et klinisk eksempel fra somatisk helse, men som det fremkom i anvendbarhetsstudien kan ferdighetsanalysen fra EVA-systemet også benyttes innen psykisk helse og kommunehelsetjenesten for et bredt spekter av diagnosegrupper (Clark et al., 2014). Flere eksempler fra de ulike feltene er presentert i manualen utarbeidet etter at studien var avsluttet (Ellingham et al., 2012).

Konklusjon

Ergoterapeuters aktivitetsperspektiv er et unikt og viktig bidrag til forståelse av konsekvenser av for eksempel sykdom, skader og funksjonsnedsettelse for en persons evne til å mestre sin hverdag. Ergoterapeuters aktivitetsvurderinger bidrar til utvikling av kort- og langsiktige behandlingsplaner og omsorgsstrategier.

Erfaringer viser at bruk av ferdighetsanalyse fra EVA gir et grunnlag for strukturert rapportering av aktivitetsbasert observasjon og vurdering av pasienter uavhengig av fagområde og diagnose. Den kan anvendes ved et stort mangfold i aktiviteter, alt fra små til store og komplekse aktiviteter. Analysen har vist seg å være et anvendbart redskap til vurdering av aktivitetsutførelse og kan være et supplement til etablerte og validerte verktøy. Klinikeres erfaringer tilsier at ferdighetsanalyseskjemaer kan brukes uavhengig av fagområde, erfaring

Aktivetsanalyse (EVA) bidrar til å strukturere observasjon og dokumentasjon av aktivetsutførelse.

og sertifisering. Skjemaene bidrar til en systematisk tilnærming på flere ferdighetsområder ved å legge til rette for en struktur og en fast terminologi. Dette muliggjør mer enhetlig dokumentasjon av ergoterapeutisk bruk av aktivitet.

Ferdighetsanalyse fra EVA-systemet er ikke blitt standardisert eller systematisk vurdert som et klinisk redskap, men slik det foreligger kan det være et tilgjengelig kartleggingsredskap for aktivitetsobservasjon som et supplement til etablert praksis. Det planlegges videre utviklingsarbeid for å etablere skjemaenes reliabilitet og validitet.

Referanser

- Andersson, L. (2009). Metodisk bruk av aktivitet i ergoterapi. *Ergoterapeuten*, 52(1).
- Borg, T. (2007). *Basisbog i ergoterapi: aktivitet og deltagelse i hverdagslivet*. København: Munksgaard.
- Bundgaard, K. M., & von Bülow, C. (2013). Aktivetsanalyse i ergoterapi. In Å. Brandt, A. J. Madsen & H. Peoples (Eds.), *Basisbog i ergoterapi: aktivitet og deltagelse i hverdagslivet* (3. utg. ed.). København: Munksgaard.
- Chard, G. (2010). Analysis of occupational performance. In M. Curtin, M. Molineux & J.-a. Supyk-Mellson (Eds.), *Occupational therapy and physical dysfunction* (6 ed.). Edinburgh: Churchill Livingstone.
- Clark, E., Jespersen, L. F., Ellingham, B., & Brovold, T. (2014). Fra skolepulten til kjøkkenbenken. *Ergoterapeuten*, 57(1), 26-34.
- Crepeau, E. B., Cohn, E. S., & Schell, B. A. B. (2003). *Willard and Spackman's Occupational Therapy* (10 ed.). Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.
- Crepeau, E. B., Cohn, E. S., & Schell, B. A. B. (2009). *Willard & Spackman's Occupational Therapy* (11 ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Crepeau, E. B., & Schell, B. A. B. (2009). Analyzing Occupations and Activity. In E. B. Crepeau, E. S. Cohn & B. A. B. Schell (Eds.), *Willard & Spackman's Occupational Therapy* (pp. 359-374). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Ellingham, B., Clark, E. G., Jespersen, L. F., & Annerløv, L. (2012). *Ergoterapi Virksomhetsbasert Aktivetsanalyse, Manual for kartlegging og vurdering av ferdigheter i aktivetsutførelse*. Høgskolen i Oslo og Akershus, Ergoterapeututdanningen.
- Ellingham, B., & Opsahl, K. (2006). Virksomhetsbasert Aktivetsanalyse for Ergoterapi (EVA). from <http://www.hf.hio.no/ergo/eva/>
- Fawcett, A. J. L. (2007). *Principles of assessment and outcome measurement for occupational therapists and physiotherapists: theory, skills and application*. Chichester: John Wiley.
- Fisher, A. (2009). *Occupational Therapy Intervention Process Model*. Fort Collins, Colorado: Three Star Press, Inc.
- Fisher, A., Kielhofner, G., Bernspång, B., Brize, K., Doble, S., Englund, B., Simon, S. (1995). Skill in Occupational Performance. In G. Kielhofner (Ed.), *A Model of Human*

- Occupation, Theory and Application* (pp. 113-137). Baltimore: Williams & Wilkins.
- Fisher, A. G. (2012). *OTIPM: en model for planlægning og implementering af top-til-bund, klientcentrerede og aktivitetsbaserede interventioner*. København: Munksgaard.
- Fisher, A. G., & Bray Jones, K. (2010). *Assessment of Motor and Process Skills* (Vol. 7). Fort Collins, CO: Three Star Press.
- Forsyth, K., Salmay, M., Simon, S., & Kielhofner, G. (1998). *A User's Guide to the Assessment of Communication and Interaction Skills (ACIS)*. Version 4. Chicago: University of Illinois.
- Hagedorn, R. (2000). *Tools for practice in occupational therapy: a structured approach to core skills and processes*. Edinburgh: Churchill Livingstone.
- Hersch, G. I., Lamport, N. K., & Coffey, M. S. (2005). *Activity analysis: application to occupation*. Thorofare, N.J.: Slack.
- Hopkins, H., & Smith, H. (1993). *Willard and Spackman's Occupational Therapy* (Vol. 9). Philadelphia: Lippincott Company.
- Ikiugu, M. N. (2013). The Validity of Occupational Performance Assessments: A Validity Generalization Meta-Analysis. *Occupational Therapy In Health Care*, 27(4), 372-391. doi: 10.3109/07380577.2013.847298
- Kielhofner, G. (1995). *A Model of Human Occupation, Theory and Application* (2 ed.). Baltimore: Williams & Wilkins.
- Kielhofner, G. (2002). *A Model of Human Occupation, Theory and Application* (3rd ed.). Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.
- Kielhofner, G. (2008). *A model of human occupation - theory and application* (4th ed.): Lippincott Williams & Wilkins.
- Latham, C. A. T. (2008). Occupation as Therapy: Selection, Gradation, Analysis and Adaptation. In M. V. Radomski & C. A. T. Latham (Eds.), *Occupational Therapy for Physical Dysfunction* (pp. 358-381). Philadelphia: Wolters Kluwer/Lippincott Williams & Williams.
- Law, M. (2008). *Canadian Occupational Performance Measure*. Oslo: NRRK.
- Moyers, P. (2005). Introduction to Occupation based Practice. In C. H. Christensen & C. M. Baum (Eds.), *Occupational Therapy: Performance, Participation, and Well-Being* (pp. 221-234). Thorofare: SLACK Incorporated.
- Reed, K. L., & Sanderson, S. N. (1999). *Concepts of Occupational Therapy*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Robertson, L., & Blaga, L. (2013). Occupational therapy assessments used in acute physical care settings. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 20(2), 127-135. doi: 10.3109/11038128.2012.737369
- Townsend, E. A., & Polatajko, H. J. (2007). *Enabling Occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-Being & Justice Through Occupation*. Ottawa: CAOT Publications ACE.